गमनं प्रजातिः पौत्रोत्पत्तिः" भा० । ४पुत्रादिदृष्टौ यत० भा०७ २ १ ४६। ५प्रांशुन्यपुत्रभेदे पु० मार्क०पु०११८अ०

प्रजादा स्त्री प्रजां तद्धेतुगर्भं ददाति सेवनात् दा--क । गर्भधारीदृष्टे राजनि० ।

प्रजादान न० ६त० । १प्रजाया दाने २आदाने च । प्रजातः जन्मतः दानं शुद्धिरस्य । ३रजते न० शब्दच० ।

प्रजानाथ पु० ६त० । लोकनाथे रूपे प्रजापतिब्रह्मादयोऽप्यत्र ।

प्रजाप पु० प्रजां पाति पा--क । रूपे हेमच० ।

प्रजापति पु० ६त० । १चतुर्मुखे ब्रह्मणि अमरः । २दक्षादौ रूपे च मेदि० । ४जामातरि ५सूर्ये ६वह्नौ ७तत्पतरि हेमच० । प्रजापतयश्च बहुविधाः यथोक्तम् "आत्मार्थे चाऽसृजत् पुत्रान् लोककर्तॄन् पितामहः । विश्वे प्रजानां पतयो येभ्यो लोका विनिःसृताः । विश्वेशं प्रथमं नाम महातपसमात्मजम् । सर्वाश्रमपदं पुण्यं नाम्ना धर्मं स सृष्टवान् । दक्षं मरीचिमत्रिञ्च पुलस्त्यं पुलहं क्रतुम् । वशिष्ठं गौतमञ्चैव भृगुमङ्गिरसं मनुम् । अथर्वभूता इत्येते ख्यातास्तैव महर्षयः । त्रयोदश सुता येषां वंशास्तु संप्रतिष्ठिताः" हरिवं० २०४अ० "ससर्ज सृष्टिं तद्रूपं सृष्टुमिच्छन् प्रजापतीन् । मरीचिमत्र्यङ्गिरसं पुलस्त्यं पुलहं क्रतुम् । वशिष्ठञ्च महातेजाः सोऽसृजत् सप्तमानसान् । सप्त ब्रह्माण इत्येते पुराणे निश्चयं गताः" हरिवं० १अ० । एकविंशतिः प्रजापतयो यथा "ब्रह्मा स्थाणुर्मनुर्दक्षो भृगुर्धर्मस्तथा यमः । मरीचिरङ्गिरात्रिश्च पुलस्त्यः पुलहः क्रतुः । वशिष्ठः परमेष्ठी च विवस्वान् सोम एव च । कर्दमश्चापि यः प्रोक्तः क्रोधोऽवाक् क्रीत एव च । एकविंशतिरित्यन्ये ते प्रजापतयः स्मृताः" महाभारते मोक्षधर्मः । अन्येऽपि प्रजापतयः पुराणादौ प्रसिद्धा यथा "संयुः प्रजापतिः" श्रुतिः । ८विष्णौ पु० "पद्मनाभः प्रजापतिः" विष्णुस० । ९यज्ञे निघण्टुः । १०स्वनामख्याते कीटभेदे ।

प्रजापतिहृदय न० सामभेदे "प्रजापतेर्हृदयं गायति" शत०ब्रा० ९।१।२।४० "प्रजासु च प्रजापतौ च गायति प्रजापतेर्हृदयमिति किञ्चित् साम तदत्र गायेत् । प्रजापतेर्हृदयं गायत्रादि सामवत् कस्यांचिदृचि न गीयते अपि तु केवलं प्रजाशब्दे प्रजापतिशब्दे च गीयते" भा० ।

प्रजावत् पुंस्त्री० प्रजाऽस्त्यस्य मतुप् मस्य वः । १सन्ताननुक्ते स्त्रियां ङीप् । ङीबन्तः । २ब्रह्मरजाबाबामू स्त्री अमरः । ३प्रकृतियुक्ते रूपे पु० [यके यजु० १९।४८।

प्रजासनि त्रि० प्रजां सनोति ददाति सन--इन् । सन्तानदा-

प्रजाहित त्रि० प्रजायै हितम् । सन्तानजनयोर्हितकारके जले न० शब्दमाला ।

प्रजिन पु० प्र+ज्या-बा० नक् सैम्र० । वायौ शब्दमा० ।

प्रजेश पु० ६त० । रूपे प्रजेश्वरादयोऽप्यत्र त्रिका० ।

प्रज्ञ त्रि० प्रजानाति प्र+ज्ञा कर्त्तरि क । १प्रज्ञायते प्रज्ञ एव प्रज्ञादि० स्वार्थे अण् । प्राज्ञ तत्रार्थे त्रि० भावे अङ् । २बुद्धौ स्त्री । प्रज्ञा अस्त्यस्य प्रज्ञा० अ । प्राज्ञ प्रज्ञायुते त्रि० ।

प्रज्ञप्ति स्त्री प्र+ज्ञपि--भावे क्तिन् । १बुद्धौ हेमच० "ऋतम्भरा तत्र प्रज्ञा" पात०सू० "तत्र सप्तधा प्रान्तभूमिः प्रज्ञा" पात०सू० । २सङ्केते ३देवीभेदे च त्रिका० ।

प्रज्ञाकाय पु० प्रज्ञा काय इव यस्य । मञ्जुघोषे त्रिका० ।

प्रज्ञाचक्षुस् पु० प्रज्ञैव चक्षुरिवास्य । धृतराष्ट्रे शब्दर० ।

प्रज्ञादि पु० स्वार्थेऽण्प्रत्ययनिमित्ते १शब्दगणे स च गणः "प्रज्ञ वचिज् उशिज् उष्णिज् प्रत्यञ्च विद्वस् विदन् शो-नृ विद्या मनस् (श्रोत्र शरीरे) (लुङ्गत् लण्णङ्गे) चिकीर्षत् चोर शत्रु योध चक्षुस् वसु एनस् मरुत् क्रुञ्च सत्वत् दशार्ह वयस् व्यालत असुर रक्षस् पिशाच अशनि कर्मापण देवता बन्धु ।। अस्त्यर्थे ष्णप्रत्ययनिमित्ते २शब्दगणे च । स च गणः प्रज्ञा श्रद्धा (कथः आर्द्धः) (वृत्तेच वार्त्तः)" वार्त्ति० ।

प्रज्ञान न० प्र+ज्ञा-भावे ल्युट् । १बुद्धौ । करणे ल्युट् । २चिह्ने अमरः । प्रज्ञानमस्त्यस्य अच् । ३पण्डिते द्विरूपकोषः

प्रज्ञाल त्रि० प्रज्ञाऽस्त्यस्य सिध्मा० लच् । बुद्धियुते त्रि० ।

प्रज्ञिन् त्रि० प्रज्ञाऽस्त्यस्य इनि । पण्डिते द्विरूपको० पक्षे मतुप् मस्य वः । प्रज्ञावत् तत्रार्थे उभयतः स्त्रियां ङीप् ।

प्रज्ञिल त्रि० प्रज्ञा+अस्त्यर्थे पिच्छा० इल । बुद्धियुते

प्रज्ञु त्रि० प्रगते विरले जानुनी यस्य जानुनोर्ज्ञुः । विरलजानुके जने अमरः ।

प्रडीन न० प्र+डी--क्त । खगगतिभेदे खगगतिशब्दे दृश्यम् ।

प्रण त्रि० पुराभवः प्र+"नञ पुराणात् प्रात्" ५।४।२० वार्त्ति० न । पुराणे प्राचीने चकारात् पक्षे त्र प्रत्र+ख प्रीण तत्रार्थे त्रि० ।

प्रणख पु० प्रकृष्टः नखः पूर्वपदात् णत्वम् । नखाग्रे "आप्रणखात् सर्व एव सुवर्णः" छान्दो० । [२विनयुते च ।